

JENNI PÄÄKYSAARI

Mielen maantiede

romaani

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

© Jenni Pääskysaari ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2021

ISBN 978-951-1-40866-6

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2021

Kirja on tarua ja totta,
yhtymäkohdat todellisuuden sekoitus sattumaa,
sepitettä ja sumuisia muistikuvia.
Nimet ja äänet on muutettu,
kasvot pikselöity.

”Mielikuva suomalaisesta lähöstä kytkeytyy vahvasti 1960- ja 1970-luvuilla rakennettuun kerrostaloasutukseen, joka on irrallaan muusta yhdyskuntarakenteesta. Lähiö ei kuitenkaan ole neutraali nimike vaan myös symbolinen kategoria tietyn tyyppisille asuinalueille ja niiden asukkaille. Lähiö on sanana latautunut.”

Mats Stjernberg, Helsingin seudun 1960- ja 1970-lukujen lähiöiden sosioekonominen ja demografinen kehitys vuoden 1990 jälkeen

”Niin Ronja meni. Hän ymmärsi pian miten tyhmä oli ollut: miten hän oli voinut luulla että linnan iso kivisali on koko maailma? Ei edes valtava Matiaksenlinna ollut koko maailma, ei, maailma oli vieläkin suurempi. Ei edes korkea Matiaksenvuori ollut koko maailma, ei, maailma oli vieläkin suurempi. Se sai haukkomaan henkeä.”

Astrid Lindgren, Ronja Ryövärintytär

Korso

Vantaan kaupunginosa kolmen kylän (Helsingin maalaiskunnan, Tuusulan ja Keravan) rajojen risteyskohdassa.

risti, ruots. *kors*

rajapyykki, ruots. *rå*

Snagari, 1975

- *Kyl se taitaa tulla nyt.*
- *Nytkö?*
- *Nyt.*
- *Ehitääks me vetää nää?*
- *Vedetää matkalla.*
- *Ajetaaks suoraan Kättärille?*
- *Haetaan eka jotain kamoja.*
- *Oliks tää mun?*
- *Eiku toi.*
- *Mut täs on sipulii.*
- *Eiks pitäny olla kaikki?*
- *Kaikki PAITSI sipuli.*
- *No voi vittu, sori.*

Piha

Asuin Korson Ala-Kulomäessä kohdusta konfirmaatioon. Mielessäni ei kertaakaan käynyt, että asuin kirjaimellisesti masennus-, synkkyys- ja ilottomuusmällä.

Olin juuri nappaamassa komean kopin Katan potkaisemasta pallosta, kun keltaisen talon päätyparvekkeen kohdalla mätkähti. Pallo humahti pääni ohi, Kata ja Jone lopettivat keinumisen ja jäimme tuijottamaan ääntä kohti. Kuului örähdys, ja pian parvekkeen alla olevien ruusunmarjapensaiden takaa alkoi näkyä tummaa karvaa. Tukkaa. Tukkaa seurasi paljas sinisten tautointien somistama ylävartalo. Kun mies kohotti hölmistyneet kasvonsa, tajusimme heti mitä oli tapahtunut. Huttunen oli taas pudonnut kännissä partsilta. Lähdin hakemaan karannutta palloa ja kaverit kiihdyttivät rengaskeinut uuteen vauhtiin. Huttunen kömpi valkoisissa kalsareissaan pusikosta, pyyhki roskia iholtaan ja lähti huojumaan kotioveaan kohti. Jatkoimme

keinupersistä. Sain heitettyä pallon alakautta suoraan Jonen munille.

Huttusta ei suojellut jumala vaan humala. Jos ukko olisi joskus pudonnut partsilta selvin päin, se olisi takuulla ollut sairaalakeikka. En tiedä, miksi Huttunen olisi selvin päin pudonnut parvekkeelta, mutta tapahtui meidän pihalla omituisempiakin juttuja.

E erityisesti kahta asiaa en pihapiirissämme ymmärtänyt. Ensimmäinen liittyi Kataan. Kata asui keltaisen talon päädyssä – eri päädyssä kuin Huttunen –, mutta kävi kotona vain joka toinen viikonloppu. Muun ajan hän asui lastenkodissa. Asunto oli Katan isän ja tämän uuden puolison, ja heillä oli kai aika monta lasta. Osa taisi olla isän, osa yhteisiä. Joskus Kata selitti, ettei isällä ollut varaa elättää heitä kaikkia ja siksi osa lapsista asui muualla. Kun Kata ensimmäisen kerran kertoi minulle lastenkodista, ajattelin, että hän oli tehnyt jotain tosi tuhmaa ja siksi joutunut sinne vähän miettimään. Jos minä tein kotona jotain tuhmaa, minut komennettiin omaan huoneeseen pohtimaan, mitä tuli tehtyä. Sain tulla pois vasta kun osasin kertoa, mitä olin tehnyt väärin, ja pyytää anteeksi. Tai ei se ollut minun huoneeni. Se oli meidän kodin toinen huone, isän ja äidin makkari, jonka nurkassa minulla oli oma sänky, lelulaatikko ja pieni kirjoituspöytä. Iltaisin kuuntelin sängyssäni, kuinka äiti ja isä kuiskivat yhteisestä unelmastaan, itse rakennetusta

omakotitalosta junaradan toisella puolella, rauhallisessa Leppäkorvessa. Nukahdin haaveillen omasta huoneesta, jossa olisi ovi ja edes vähän yksityisyyttä.

Ystäväystyin Katan kanssa, koska hän ei yrittänyt huijata kiiltokuvien ja tarrojen vaihtelemisessa niin kuin pihan isot tytöt. Tajusin ettei lastenkotiin päätyminen voinut mitenkään olla niin kivan tytön omaa syytä.

Yhtenä sadepäivänä Kata pyysi minut kotiinsa leikkimään. Sain luvan ja kipusin metallirappuset toiseen kerrokseen. Katan koti oli isompi kuin meidän, mutta siellä oli vain vähän kalusteita ja paljon kaljapulloja tiskipöydällä. *Tuu mennään pelaamaan*, sanoi Kata minulle, ja *PASKAPÄÄT ETTE SITTE TUU TÄNNE HUONEESEEN, ME PELATAAN NYT, TE OOTTE PELANNU KOKO PÄIVÄN!* hän karjui veljilleen ja veti huoneen oven perässään kiinni.

Istuimme lattialle telkkarin eteen. Ihmettelin, miksi televisio oli tässä puolityhjässä huoneessa eikä olohuoneessa, mutta en sanonut mitään. Kata napsautti television päälle ja ilmeisesti tajusi ihmetykseni. *Tää on meidän pelitelkkari, olkkarissa on toinen isompi*. Seuraavaksi Kata painoi nappulaa lattialla telkkarin edessä olevasta laatikosta, josta lähti pitkiä johtoja. Pian ruudulle ilmestyi mustalla taustalla kaksi suorakaidetta ja keskelle neliö. Kata iski käteeni jonkin vekottimen ja käski ohjata nupista oikeanpuoleista ”mailaa”. Päättelin ruudulla nä-

kyvän kalikan olevan ”mailani” ja aloin liikutella sitä kädessä olevan ohjaimen avulla. Pelaaminen oli vaikeaa ja ihan hauskaa, vaikka en tajunnut yhtään, miten Katan isällä oli varaa kaljaan, videopeleihin ja kahteen telkkariin, mutta ei omiin lapsiinsa.

Toinen mysteeri majaili vihreän talon päädyssä. Yhdessä päätyasunnoista asui hoikka mies, joka pukeutui aina päästä varpasiin ruskeisiin vaatteisiin. Nahkaiset punotut pikkukengät, vaaleanruskeat teryleenihousut, kiiltävä tummanruskea takki ja ruskea lätsä. Mies talutti polkupyörää joka paikkaan. En ollut koskaan kuullut hänen puhuvan sanaakaan. Kun puuhasimme pihakaveri-vereiden kanssa hiekkalaatikolle neppisirataa tai smurffikylää, näimme usein kuinka pari kolme isoa tyttöä kipusi talon päädyn metallirappuset ylös, soitti ruskean miehen ovikelloa ja meni sisälle. Tyttöillä oli paljon meikkiä ja he näyttivät melkein aikuisilta, ainakin 15-vuotiailta. En voinut ymmärtää, miksi isot tytöt kävivät eri kokoonpanoissa ruskean miehen kotona, vaikka eivät muuten koskaan henganneet meidän pihalla. Naapurin Riina ja Pia tiesivät myöhemmin kertoa, että tytöt saivat ruskealta mieheltä karkkia ja rahaa, kunhan katsoivat ensin joitain videoita. Oliko joku tytöistä miehelle sukua? Varmaan rikas setä, kun oli oikein videonauhurit, leffat ja paljon karkkia tarjolla. Ja mukavakin vielä, kun kaikki tytön kaveritkin saivat tulla.

Olisipa minullakin ollut kahden ihanan tätini lisäksi vielä noin mainio setä.

Iso hiekkalaatikko oli paitsi neppisten Le Mans ja Smurffilaakso, myös pihapiirin kissojen vessa. Siinä paraatipaikalla ulostaessa Läski-Juusosta ja kumppaneista oli varmasti mukava katsella ympärilleen piha-aluetta kehystäviin taloihin ja naureskella meille niissä asuville.

Hiekkalaatikon lisäksi pihalla oli isoista pyörötukeista tehty pöytäryhmä, tiiligrilli jota ei koskaan käytetty, kymmenisen korkeaa havupuuta, kaksi rengaskeinua ja niiden vieressä laudoitettu, korkea seinänpätkä, joka toimi pihapelien maalina ja kirkkiksen aloituspaikkana.

Vasta pesty puhdas selkä

Rexonalla raikastettu

Ympyrä ja risti

Kuka siihen viimeks pisti

Likaisilla käsillään

Peliseinää vastapäätä oli toinen, pienempi hiekkalaatikko, ja sen läheltä pääsi kahden talon välistä alkavalle matalle kaltsille, jonka päällä oli kaksi suurta siirtolohkaretta ja suolaheinää.

Pihan keskellä, havupuiden lomassa oli pieni liukumäki ja sen vieressä kakanruskea, puukehyksinen vaneri-

seinä. Me lapset emme tiedneet, miten seinällä olisi kuulunut leikkiä.

Kumpuilevan viher-hiekka-alueen ympäri kulki asfaltoitu kävelytie, josta erkani pienet pihapolut alakerran asuntoihin. Jos jatkoi meidän talon edestä toisen kävelytien yli, päätyi identtiselle taloryppäälle, jonka piha oli melkein samanlainen kuin meidän, mutta pimeämpi ja syvemmällä kuopassa. Se tunnettiin nimellä Yläpiha, eikä meillä Alapihan kakaroilla ollut sinne mitään asiaa. Yläpihalla vasta omituista porukkaa pyörikin.

Talvella meidän piha oli parhaimmillaan. Kissanpissat hautautuivat syvälle lumen alle, ja punaisen talon pesutuvan päädyistä lähti jyrkkä pulkkamäki, joka laskeutui hiekkalaatikon edestä aina pihateiden risteyskohtaan asti. Liukurilla sai parhaat kyydit. Jos oli tosi paljon lunta ja jäätä, saattoi päästä samoilla vauhdeilla aina sinisen ja vihreän talon välistä, roskiskatoksen ja tamppausteliineen ohi parkkikselle asti. Huono puoli mäessä oli, että se houkutteli laskijoita myös muualta. Kun Yläpihan pojat rynnivät mäkeen huutamaan, haisemaan ja kaatuilemaan minareillaan, minä juoksin äkkiä kotiin. Jos en ollut nopea, ne alkoivat kysellä *Nirri pois vai mirri pois?* enkä minä tiennyt mitä se tarkoitti.

Molempia pihvoja kehysti viisi pitkulaista kaksikerroksista taloa, joissa oli kaikissa yhdeksän asuntoa. Talot olivat muuten lähes identtisiä tasakattoisia laatikoita,

mutta ikkunoiden alla olevat laudoitukset ja puiset parvekkeet olivat joka talossa eriväriset. Me asuimme äidin ja isän kanssa sinisen talon keskivaiheilla, toisessa kerroksessa. Kenelläkään ei ollut kaksikerroksista asuntoa, vaan yläkerran asuntoihin mentiin talon ulkopuolelta kulkevia metallirappusia pitkin. Portaat johtivat aina kahteen asuntoon ja ensin astuttiin parvekkeelle, ja vasta sitä kautta omaan kotiin. Alakerran asuntoihin kuului pieni terassi tai takapiha. Meidän alakerran naapureiden pihat avautuivat suoraan parkkikselle.

Suoralinjainen tasakattorakentaminen oli muodissa. Vuosikausia Suomessa käytetyt ilmavat rossipohjat, harjakatot ja kunnan räystäät olivat ilmeisesti karseinta mitä meidän talojen arkkitehdit tiesivät. Muodikkuus ei meitä laatikoiden asukkaita paljon lohduttanut, kun rankkasateella ja lumien sulaessa kotiemme katonrajat tummuivat sisäpuolelta ja tapetit kupruilivat. Josain vaiheessa vettä tiputteli jo ihan noroina katosta ja vuotokohtien alle piti asetella vateja ja ämpäreitä. Karvahattuista isännöitsijää se ei paljon puristellut.

Home sweet home.

Portaat

Äiti näytti kauniilta uudessa safarimekossaan. Pidin tiukasti kiinni hänen kädestään. Ehkä pieni osa upeudesta valuisi sitä pitkin myös minuun. Vihertävä väri korosti äidin silmiä ja hänen kävelytyylinsäkin oli mekko päällä lennokkaampi, kepeämpi.

Leijailimme mäkeä ylös ja käännyimme taloyhtiön pihalle. Pulputuksemme kimpoili kiviseinissä, eikä se tauonnut vaikka pysähdyimme ottamaan postit metallikaiteessa roikkuvasta laatikosta. Hiljenimme vasta, kun naapurintädin parvekkeelta kuului tuttu, ivallinen, kiihkeä vahtanutta saranaa muistuttava ääni.

Jaaha, sieltä se fröökynä taas tulee.

Äiti painoi katseensa maahan. Harpoimme ylös kaksi rappusta kerrallaan.

– Äiti, mikä on fröökynä?

– Ei mikään. Mee nyt sinne pissalle, kohta syödään.

Alakultsi

Ala-Kulomäki oli yhtä kuin ala- ja yläpihojen matalat kerrostalot, niitä kehystävät omakotitalorivit, kaksi bussipysäkkiä, leikkipuisto, hiekkakenttä ja puhelinkoppi. Puhelinkopilta Yläkultsia kohti nousevassa mäessä oli kymmeniä opiskelija-asuntoloita. Autotien yhdellä puolella enimmäkseen pitkiä, yksikerroksisia keltaisia rivistöjä, ja toisella puolella isompia, parikerroksisia useamman asunnon parakkeja.

Matalien asuntoloiden kulmalta, puhelinkopin läheltä pääsi Alakultsin isoon leikkipuistoon ja sen takana olevalle kentälle. Kesäisin jotkut pelasivat kentällä futista, talvisin hiekan päällä oli luistinrata ja joskus kaukaloakin. Kun olimme luistelemassa, pyysin että iskä nostelisi minua jäällä kuin taitoluisteliamiehet pikkuruusia parejaan telkkarissa. Halusin nauraa niin että napaan sattui. Jossain vaiheessa iskälle jäätynä aina massiiviset räkäpuikot viiksiin, minua alkoi ällöttää ja leikistä katosi glamour. Myöhemmin hiekkakenttä asfaltoitiin ja sinne ilmestyi

kaksi isoa, aidoitettua, kaikille avointa tenniskenttää. Björn Borgia ja Martina Navratilovaa kanavoineet korsolaiset tennisharrastajat tosin hortoilivat enimmäkseen viereisessä rämeikössä etsimässä aidan yli lentäneitä pallojaan.

Alakultsi oli nyhjäisty tyhjästä keskelle korsolaista peltoa ja metsää 1970-luvun puolivälissä. Paikalla ei ollut sitä ennen mitään, mutta nyt se oli kuin jättiläisen taskusta puiden sekaan pudonnut matala palikkarykelmä, aivan kuten kaikki muutkin maailman lähiöt. Alakultsi saattoi vaikuttaa pieneltä ja syrjäiseltä, mutta jo heti alkuvuosinaan se kipusi maailmankartalle ja otsikoihin. Elokuussa 1979 televisiouutisissa puhuttiin taas kerran Vietnamin sodasta, mutta yllättäen ruudussa vilahtivatkin Kulomäen opiskelija-asunnot.

Vietnamissa parikymmentä vuotta riehunut sota oli päättynyt 1975 Pohjois-Vietnamin voittoon. Kommunistinen hallinto vainosi etelävietnamilaisia, ja satoja tuhansia ihmisiä suljettiin vankileireille. Vuosina 1978–1979 noin 800 000 etelävietnamaista pakeni täyteen ahdetuilla veneillä Malesiaan ja ympäröiviin saarivaltioihin. Siitä porukasta noin sata pakolaista, enimmäkseen lapsiperheitä, kuljetettiin kaikista mahdollisista maailman paikoista Suomen Vantaalle, Korson Kulomäkeen, Alakultsin opiskelija-asuntoihin.

Kun kävelimme äidin kanssa mäkeä ylös Yläkultsiin kauppaan tai kiskalle, hidastelin asuntoloiden mäessä ja toivoin näkeväni edes vilauksen ihan oikeasta ulkomalaisesta ihmisestä. Kerran olin aivan varma, että yhden talon kulmalla seiso i selin pieni mustatukkainen, vietnamilainen tyttö. Kun hän käänsi kasvonsa eikä näyttänytään yhtään siltä miltä uutiskuvien lapset, pettymykse ni oli valtava.

Venepakolaisten tulossa Korsoon oli jotakin juhlallista. Se tuntui tärkeältä. Ja erityisen tärkeää korsolaisille vaikutti olevan, että pakolaiset olivat ahkeria ja työte liäitä ihmisiä, jotka alkoivat välittömästi veneestä nous tuaan opiskella paikallista kieltä.

Muita erivärisiä ihmisiä ei Korsossa näkynyt.